

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka, soudce Ludvíka Davida (soudce zpravodaj) a soudkyně Kateřiny Šimáčkové ve věci stěžovatele **P. Š.**, zastoupeného Mgr. Václavem Zelenkou, advokátem se sídlem Seifertova 455/17, Praha 3, proti usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019 č. j. 11 Tdo 1600/2018-35 a rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 9. 2018 č. j. 12 To 35/2018-223, za účasti Nejvyššího soudu a Vrchního soudu v Praze, jako účastníků řízení, takto:

I. Usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019 č. j. 11 Tdo 1600/2018-35 a rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 9. 2018 č. j. 12 To 35/2018-223 bylo porušeno právo stěžovatele na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod ve spojení s právem na ochranu vlastnictví zaručeným čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a právem na ochranu soukromého života zaručeným čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.

II. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2019 č. j. 11 Tdo 1600/2018-35 a rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 18. 9. 2018 č. j. 12 To 35/2018-223 se ruší.

O d ů v o d n ě n í

I. Vymezení věci a předchozí průběh řízení

1. Ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví označených soudních rozhodnutí z důvodu tvrzeného porušení ústavně zaručeného práva na soudní ochranu [čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“)], práva na přiměřený trest (čl. 39 Listiny) a zásady presumpce nevinny (čl. 40 odst. 2 Listiny).

2. Z ústavní stížnosti, přiložených soudních rozhodnutí a vyžádaného spisu Ústavní soud zjistil následující skutečnosti. Stěžovatel byl rozsudkem Krajského soudu v Hradci Králové - pobočka v Pardubicích (dále jen „nalézací soud“) ze dne 18. 6. 2018 č. j. 62 T 8/2018-200 uznán vinným ze spáchání přečinu nedovolené výroby omamné a psychotropní látky podle § 283 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v rozhodném znění, a zločinu neoprávněné výroby omamné a psychotropní látky ve velkém rozsahu podle § 283 odst. 1, odst. 3 písm. c) trestního zákoníku, dílem ve stadiu pokusu. Uvedené trestné činnosti se měl stěžovatel dopustit tím, že bez příslušného povolení ministerstva zdravotnictví a s vědomím, že marihuana je zakázanou omamnou látkou, v období od dubna 2014 do listopadu 2016 na přesně nezjištěném místě u řeky Labe v okolí Přelouče vypěstoval celkem 6 kusů rostlin konopí, které následně sklídl, usušil a zpracoval do stavu způsobilého ke spotřebě jako drogu marihuanu, a takto ji poté užíval pro svou potřebu kouření (I. skutek); a v období od června 2017 do zadržení policejním orgánem dne 1. 11. 2017 v suterénu a v garáži svého rodinného domu a na přilehlé zahradě za použití speciálních pěstebních pomůcek vypěstoval nejméně 150 ks rostlin prošlechtěného kultivaru konopí s vysokým obsahem kanabinoidních látek, které

následně usušil a zpracoval do stavu způsobilého ke spotřebě jako drogu marihuany, z části pouze za tímto účelem sušil, a dále pěstoval dalších 9 kusů rostlin konopí, vše v úmyslu zčásti užít pro vlastní spotřebu a zčásti ji prodat za účelem finančního zisku (II. skutek).

3. Za uvedené trestné jednání byl stěžovatel nalézacím soudem odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody na dobu tří let s podmíněným odkladem výkonu trestu na zkušební dobu pěti let za současného vyslovení dohledu; k peněžitému trestu v celkové výši 210 000 Kč, tj. 700 denních sazeb ve výši 300 Kč, s náhradním trestem odnětí svobody na čtyři měsíce; a k trestu propadnutí věci, a to zajištěných pěstebních a jiných pomůcek na výrobu konopí. Současně bylo stěžovateli uloženo zdržet se v průběhu zkušební doby používání omamných a psychotropních látek a podrobit se namátkovým kontrolám na přítomnost omamných a psychotropních látek. Nalézací soud přistoupil k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody podle § 58 odst. 1, odst. 3 písm. b) trestního zákoníku, neboť stěžovateli svědčila fikce neodsouzení, nejsou o něm žádné negativní zprávy z místa bydliště, má stabilní zaměstnání s pravidelným měsíčním příjmem, svou trestnou činnost doznal, aktivně napomáhal k jejímu objasnění a v průběhu trestního řízení si uvědomil závažnost svého jednání a svou výpověď se snažil své jednání odčinit a napravit; závažnějšího trestného jednání se navíc dopustil zčásti pouze ve stadiu pokusu. Vzhledem k těmto výrazným polehčujícím okolnostem nalézací soud rovněž trest podmíněně odložil se stanovením maximální zkušební doby. S ohledem na obecně vysoký stupeň škodlivosti jednání stěžovatele nalézací soud uložil další trest, a to trest majetkový, přičemž počet denních sazeb stanovil při maximální hranici a výši denní sazby stanovil s ohledem na majetkové poměry stěžovatele. Peněžitý trest se nalézacímu soudu jevil jako odpovídající vzhledem k tomu, že stěžovatel u hlavního líčení změnu svého chování doložil i potvrzením o zaměstnání a jeho zaměstnání je perspektivní, s možností dalšího růstu finanční odměny.

4. K odvolání státního zástupce proti výroku o trestu Vrchní soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) v záhlaví uvedeným rozsudkem zrušil rozsudek nalézacího soudu ve výroku o peněžitém trestu, o náhradním trestu a o trestu propadnutí zajištěných věcí a stěžovateli uložil trest propadnutí věci, a to zajištěných pěstebních a jiných pomůcek na výrobu konopí a stěžovatelova rodinného domu a přilehlých pozemků. V odůvodnění předně uvedl, že v posuzované věci nebyly naplněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Státní zástupce nicméně odvoláním napadl pouze vedlejší tresty majetkové povahy a odvolací soud nepovažoval za nezbytné tento rámec návrhu z vlastní iniciativy překročit. Uložený peněžitý trest spolu s náhradním trestem odnětí svobody a trestem propadnutí zajištěných movitých věcí použitých k pěstování marihuany byl trestem nepřiměřeně mírným, a to i v kombinaci s uloženým podmíněným trestem odnětí svobody. Vypěstované konopí s ohledem na množství nemohlo sloužit toliko pro osobní potřebu stěžovatele, nýbrž muselo být též určeno k prodeji za účelem získání finančních prostředků; tato skutečnost je ostatně součástí výroku o vině, proti kterému se stěžovatel neodvolal. Vypěstovaná sušina mohla mít dle odvolacího soudu na černém trhu hodnotu několika milionů korun, nemovitost sloužící k provozování ilegální pěstírny byla koupena v roce 2015 za 980 000 Kč a nákladně vybavena technikou pro pěstování konopí. Jednání proto bylo jasně zacíleno na dosažení nelegálních mimořádných příjmů, stěžovatele je proto plně namístě výrazně postihnout na majetku. Závěrem odvolací soud uvedl, že uložený trest lépe splňoval účel trestu ve smyslu § 38 a § 39 trestního zákoníku nejenom směrem k osobě stěžovatele, ale i ve směru generální prevence.

5. Nejvyšší soud v záhlaví uvedeným usnesením dovolání stěžovatele odmítl. Nejvyšší soud se předně vyjádřil k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody a konstatoval, že existence podmínek pro postup podle § 58 odst. 1 trestního zákoníku je jen těžko vysledovatelná. Nálezací soud se spíše snažil o zmírnění dopadu zákonem stanoveného rozsahu trestní sazby, což však soudu žádného stupně nepřísluší; rozpětí trestní sazby odráží škodlivost jednání pachatele a vyplývá z potřeb společnosti stanovených zákonodárcem. Dále soud konstatoval, že namítaná nepřiměřenost uloženého trestu propadnutí věci a priori nepodléhá dovolacím důvodům dle § 265b trestního řádu. Ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu se neuplatní; námitky ohledně neprokázání pěstování konopí za účelem následného prodeje jsou námitkami skutkovými, kterými se Nejvyšší soud nemůže zabývat. K dovolacímu důvodu dle § 265b odst. 1 písm. h) trestního řádu Nejvyšší soud uvedl, že předmětný trest byl uložen plně v intencích § 70 odst. 1, odst. 2 písm. a) trestního zákoníku. Trest propadnutí věci lze uložit za situace, kdy ji pachatel užil ke spáchání trestného činu nebo tato byla k jeho spáchání určena. Dotčené nemovitosti představují místo, kde docházelo k páčání trestné činnosti, konkrétně k vnitřnímu a částečně i venkovnímu pěstování konopí. Pořízení nemovitostí časově jen mírně předcházelo páčání trestné činnosti ve vztahu k druhému skutku, resp. navazovalo na první skutek, nemovitost proto musela být obstarána s vědomím, že k uvedenému protiprávnímu jednání zde bude docházet.

6. K námitce nezohlednění principu proporcionality Nejvyšší soud uzavřel, že proporcionalitu uloženého trestu je třeba posuzovat ve vztahu ke všem uloženým trestům dohromady. V posuzovaném případě lze o porušení proporcionality uvažovat toliko ve vztahu k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody. Vzhledem k množství vypěstované marihuany bylo třeba přisvědčit závěru, že rozhodně nebyla určena k osobní spotřebě stěžovatele, nýbrž musela být určena k distribuci za úplatu, přičemž v případě prodeje by finanční zisk dosahoval několika milionů korun. Množství vypěstovaného konopí při jeho aktuálních cenách nebylo v porovnání s hodnotou nemovitosti nikterak v nepoměru. Vyjádření stěžovatele, že trest propadnutí věci je pro něj likvidační, a bylo by pro něj příznivější uložení trestu nepodmíněného odnětí svobody, považoval Nejvyšší soud za účelové. V případě omezení na osobní svobodě by navíc stěžovatel ztratil možnost výdělku, který mu umožňuje splácení hypotečního úvěru, došlo by tak stejně k porušení smluvních podmínek vůči bance a následné realizaci zástavního práva.

II. Argumentace stěžovatele

7. Stěžovatel ve své ústavní stížnosti brojí proti odvolacím soudem uloženému trestu propadnutí věci, konkrétně domu a přilehlého pozemku. Odvolací soud uložení trestu odůvodňuje množstvím zajištěné marihuany, z níž dovozuje, že měla být určena k prodeji; s tímto závěrem se ztotožnil i Nejvyšší soud. Stěžovatel proti tomu namítá, že nebyl zjištěn jakýkoli důkaz svědčící o záměru prodat vypěstovanou marihuanu; nebyla zjištěna síť možných odběratelů, zajištěny nástroje běžně sloužící k prodeji marihuany, ani nebylo prokázáno (např. pomocí záznamu telekomunikačního provozu či sledováním osob a věcí), že by se stěžovatel s potenciálními odběrateli scházel. Dodává, že podstatná část vypěstovaných rostlin byla fakticky shnilá a nebyl doložen žádný důkaz o výši možného zisku. S námitkami stěžovatele v tomto směru se obecné soudy nevypořádaly. Stěžovatel nesouhlasí se závěrem Nejvyššího soudu, že nemovitost byla obstarána s vědomím, že zde bude docházet k předmětné trestné činnosti. Nemovitost byla pořízena dne 5. 10. 2015, přičemž samotnému uzavření kupní smlouvy předcházela proces výběru nemovitosti, sjednávání zástavní smlouvy a hypotečního úvěru. Ke skutku pod bodem I.

přítom docházelo od dubna 2014 do listopadu 2016 a k závažnější trestné činnosti (skutek pod bodem II.) došlo více než rok a půl poté, co byl stěžovatel vlastníkem předmětné nemovitosti. Namítá, že k uložení předmětného trestu nebyly splněny zákonné podmínky. V napadených rozhodnutích absentuje odůvodnění naplnění podmínek trestu propadnutí věci a přiměřenosti tohoto trestu vzhledem k existenci zástavního práva váznoucího na nemovitosti. Z napadených rozhodnutí není seznatelné, jakými úvahami se rozhodující soudy při jeho ukládání řídily. Stěžovatel dále namítá porušení zásady presumpce neviny. Se stěžovatelem bylo nakládáno jako s drogovým dealerem, který měl trestnou činností získat miliony korun, aniž by proto byly jakékoli důkazy.

8. K důsledkům uložení trestu propadnutí věci stěžovatel uvádí, že se jedná se o jediný hodnotnější majetek v jeho vlastnictví a jeho jedinou životní jistotu. Do koupi a následné rekonstrukce nemovitosti vložil všechny své finanční prostředky a finanční prostředky svých rodičů; celkové náklady dosáhly částky 2 100 000 Kč, nepočítaje značné množství času a práce samotného stěžovatele, který nemovitost rekonstruoval primárně svépomocí. Na nemovitosti vážně zástavní právo spojené s financováním hypotečního úvěru, které propadnutím nemovitosti zanikne a stěžovatel bude povinen k okamžitému vrácení finančního plnění ve výši přesahující 1 milion Kč. Uložený trest jej tak nevyhnutelně uvrhává do exekuce. Další pořízení nemovitosti v budoucnu je pro stěžovatele nereálné. Za uvedené situace by pro stěžovatele bylo lepší uložení nepodmíněného trestu, po jehož výkonu by se mohl plně resocializovat. Obecné soudy se s touto skutečností, ani obecně s přiměřeností uložení trestu, vůbec nezabývaly. Stěžovatel je přesvědčen o nepřiměřené přísnosti uložení trestu propadnutí věci a uvádí, že jeho případ je s ohledem na jeho osobní poměry nestandardní. Jeho trestná činnost je v porovnání s jinými případy méně závažná a škodlivá; od počátku trestního řízení spolupracoval s orgány činnými v trestním řízení a ke své trestné činnosti se doznal; v řízení byl vazebně stíhán, což na něj zapůsobilo již dostatečně represivním způsobem; a od svého propuštění z vazby je nepřetržitě zaměstnán. Nalézacím soudem uložený peněžitý trest považuje za přiměřený, řádně odůvodněný a je schopen jej plnit. Stěžovatel rovněž upozorňuje na to, že dům byl pořízen i z důvodu špatného zdravotního stavu stěžovatelovy matky, neboť současný byt rodičů, ve kterém je nyní také nucen pobývat, není bezbariérově vybaven. Propadnutí nemovitosti tak sekundárně postihuje i stěžovatelovy rodiče.

III. Vyjádření účastníků řízení

9. Ústavní soud vyzval podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu účastníky řízení a vedlejší účastníky řízení, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.

10. Nalézací soud ve svém vyjádření konstatuje, že názor prezentovaný v ústavní stížnosti nesdílí, a odkazuje na odůvodnění napadených rozhodnutí. Odvolací soud má za to, že námitky stran nesprávně zjištěného skutkového stavu a porušení zásady presumpce neviny se týkají výroku o vině, který nebyl stěžovatelem v předchozím řízení napaden. S námitkou týkající se nepřiměřeného trestu se odvolací soud neztotožňuje a v podrobnostech odkazuje na odůvodnění napadených rozhodnutí. Zdůrazňuje, že stěžovatel si svou trestnou činností obstaral 31 566 g sušiny marihuany, za což mohl získat několik milionů korun zisku, a připomíná, že v souvislosti s uložení trestu propadnutí věci nebyl stěžovateli uložen peněžitý trest. Nejvyšší soud svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužil.

11. Krajské státní zastupitelství v Hradci Králové, Vrchní státní zastupitelství v Praze ani Nejvyšší státní zastupitelství svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužila.

12. Jelikož vyjádření odvolacího soudu nevnáší do řízení žádné nové argumenty a ostatní účastníci a vedlejší účastníci řízení svého práva vyjádřit se k ústavní stížnosti nevyužili, Ústavní soud již stěžovateli nezasílal výzvu k případné replice.

IV. Procesní podmínky řízení

13. Ústavní soud nejprve posoudil splnění podmínek řízení a shledal, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněným stěžovatelem, který byl účastníkem řízení, ve kterém byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností, a Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatel je právně zastoupen v souladu s požadavky § 29 až § 31 zákona o Ústavním soudu.

14. Ústavní soud dospěl vzhledem k obsahu ústavní stížnosti k závěru, že není nutné nařizovat ústní jednání, neboť od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

V. Posouzení věci Ústavním soudem

15. Ústavní soud předně konstatuje, že jako orgán ochrany ústavnosti [čl. 83 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“)] není součástí soustavy soudů (srov. čl. 83, 90 a čl. 91 odst. 1 Ústavy) a nepřísluší mu právo dozoru nad rozhodovací činností obecných soudů; k takovému dozoru či kontrole je Ústavní soud oprávněn pouze za situace, kdy obecné soudy svými rozhodnutími zasahují do ústavně zaručených základních práv a svobod jednotlivce a nerespektují hodnotový základ právního řádu daný zejména ústavním pořádkem a mezinárodními závazky České republiky.

16. Z takto vymezené pravomoci Ústavního soudu a povinnosti respektovat zásady dělby moci a subsidiarity zásahu Ústavního soudu plyne, že Ústavnímu soudu zásadně nepřísluší, aby posuzoval druh a výměru uloženého trestu. Ústavnímu soudu do této pravomoci obecných soudů náleží zasáhnout jen ve velmi výjimečných případech, a to pokud uložený trest nesplňuje ústavněprávní požadavky. Trestní soudy musí podle čl. 39 Listiny dostát ústavnímu principu *nullum crimen et nulla poena sine lege* (žádný zločin a žádný trest bez zákona). Zákon pak jednoznačně stanoví jejich povinnost ukládat přiměřené trestní sankce (§ 38 odst. 1 trestního zákoníku) a dodržovat princip subsidiarity přísnější trestní sankce (§ 38 odst. 2 trestního zákoníku). Doktrína také dovozuje, že přiměřenost trestní sankce, tj. proporcionalita mezi zájmem na ochraně společnosti před pachatelem trestného činu a zásahem do základních práv pachatele způsobeným uloženou trestní sankcí, má ústavněprávní povahu (viz ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 504). Nedostatečně odůvodněné a nedostatečně ospravedlněné rozhodnutí o udělení přísnějšího druhu trestu je porušením zákonné povinnosti ukládat přiměřené trestní sankce. V závažnějších případech může být i porušením ústavní povinnosti zákonnosti trestu a zásahem do ústavního příkazu *nulla poena sine lege* [viz náleznost sp. zn. I. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014 (N 119/73 SbNU 827)].

17. V naznačeném rozsahu Ústavní soud posoudil ústavní stížností napadená rozhodnutí a dospěl k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť jimi bylo porušeno stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 11 odst. 1 a čl. 10 odst. 2 Listiny.

V.a) Obecná východiska

18. Z ústavního principu úcty k právům a svobodám člověka a občana zakotveného v čl. 1 odst. 1 Ústavy, konkrétněji vyjádřeného v čl. 2 odst. 3 Ústavy a čl. 2 odst. 2 Listiny,

podle něhož lze státní moc uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon, vyplývá, že každý zásah do práv a svobod jednotlivce musí být náležitě ospravedlněn.

19. V trestním právu takové opodstatnění a odůvodnění představuje účel trestu. Český zákonodárce při přijetí trestního zákoníku záměrně upustil od vyjádření účelu(ů) trestání. Za takové situace je zapotřebí nalézat ospravedlnění pro zásahy do základních práv a svobod jedinců při výkonu trestní justice cestou interpretace principů a zásad pro ukládání trestů, a to zejména principu proporcionality (§ 38 odst. 1 trestního zákoníku) a principu ultima ratio, neboli subsidiarity (přísnější) trestní represe (§ 38 odst. 2 trestního zákoníku). Jedním z účelů trestu přiměřeného k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu je spravedlivé potrestání viníka (trestá se, protože bylo spácháno zlo). Nová koncepce trestání, která se projevuje v trestním zákoníku zejména formulací principu ultima ratio, zdůrazněním alternativních trestů a promítnutím zásad pro trestání jak do ustanovení o ukládání trestů obecně, tak do ustanovení o jednotlivých trestech zvláště, umožňuje účinnější dosahování též konsekvencialistických (důsledkových) účelů trestání - účinně chránit společnost, předcházet trestné činnosti, odškodnit oběti (srov. § 38 odst. 3 trestního zákoníku). Každé uložení trestu (ať už samostatného trestu, či více trestů vedle sebe) musí nicméně sledovat a respektovat principy proporcionality a ultima ratio, a to i v případě, že by soud v konkrétní situaci shledal, že některý z konsekvencialistických (důsledkových) účelů - například odstrašení potenciálních pachatelů, začlenění odsouzeného do terapeutického programu za účelem nápravy (rehabilitace) - by vyžadoval trest pro odsouzeného citelnější, respektive trest více omezující jeho základní práva a svobody [nález sp. zn. I. ÚS 4503/12 ze dne 11. 6. 2014 (N 119/73 SbNU 827)].

20. Naprostým ústavněprávním minimem náležitého ospravedlnění zásahů státu do svobody jednotlivce při ukládání trestů je dodržení požadavků plynoucích z práva na řádné odůvodnění soudního rozhodnutí jako jednoho z komponentů spravedlivého procesu. Význam práva na řádné odůvodnění rozhodnutí soudu má hned tři roviny. Je korelátém práva účastníka řízení přednášet návrhy, argumenty a námítky, aby na ně dostal od soudu náležitou odpověď. Představuje zároveň jednu ze záruk, že výkon spravedlnosti není arbitrární, neprůhledný a že rozhodování soudů je kontrolované veřejností. Vytváří rovněž předpoklad pro účinné uplatňování opravných prostředků, které má účastník řízení k dispozici (viz KMEC, J., KOSAŘ, D., KRATOCHVÍL, J., BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 757-758; obdobně též DRÁPAL, J. *Odůvodnění trestů: Argumenty pro a proti detailnímu odůvodnění trestů. Státní zastupitelství, č. 5/2019, s. 15 an.*). Atributem práva na odůvodnění soudního rozhodnutí je řádně vyložená, logicky konzistentní a přesvědčivá aplikace práva obecným soudem. Odůvodnění rozhodnutí musí účastníkům řízení umožňovat seznatelnost těch úvah soudu, jež byly relevantní pro výsledek řízení, a tím přezkoumatelnost soudního rozhodnutí z hlediska zákonnosti i věcné správnosti. Nedostatky odůvodnění napadených rozhodnutí soudu prvního stupně, odvolacího i dovolacího soudu, ve kterých nebyly dostatečně zohledněny všechny okolnosti případu, jsou pak základem pro výše zmíněné výjimečné oprávnění Ústavního soudu k zásahu do rozhodovací činnosti obecných soudů [viz např. nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1680/13 ze dne 22. 12. 2015 (N 219/79 SbNU 517), body 21-25].

21. Ve vztahu k posuzovanému případu je třeba zdůraznit, že uložení trestu propadnutí věci, mající povahu veřejnoprávní povinnosti strpět ztrátu vlastnictví a jeho převod na stát, je zásahem do majetkového sféry jednotlivce, a tedy do jeho práva na ochranu vlastnictví zaručeného čl. 11 Listiny. Obdobně jako v případě institutu zabrání

věci musí jeho použití jednak šetřit podstatu a smysl základních práv a svobod, jednak nesmí být zneužíván k jiným účelům, než pro které byl stanoven (nález sp. zn. II. ÚS 2046/19 ze dne 13. 9. 2019). S ohledem na intenzivní zásah do vlastnického práva jednotlivce klade Ústavní soud přísné nároky na dostatečné odůvodnění naplnění všech zákonných podmínek pro použití daného opatření, a to ve vztahu ke konkrétním okolnostem případu (nález sp. zn. II. ÚS 1849/17 ze dne 22. 5. 2018, obdobně též nález sp. zn. IV. ÚS 492/18 ze dne 3. 4. 2019). Při posuzování dopadů trestu propadnutí nemovitosti je třeba rovněž zohlednit, zda uložená sankce nepřipustně nezasahuje do jiného základního práva, jehož postižení není účelem této sankce [srv. nález sp. zn. Pl. ÚS 37/11 ze dne 30. 7. 2013 (N 136/70 SbNU 263; 299/2013 Sb.)]. Uložení trestu propadnutí nemovitosti, ve které sankcionovaný jednotlivec žije a má zde svůj domov, může představovat zásah do práva na ochranu soukromého života zaručeného čl. 10 odst. 2 Listiny, přičemž význam ochrany soukromí v jeho prostorové dimenzi je zdůrazněn čl. 12 odst. 1 Listiny (srv. WAGNEROVÁ, E., ŠIMÍČEK, V., LANGÁŠEK, T., POSPÍŠIL, I. a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012). Takový zásah je pak přípustný pouze při dodržení principu proporcionality.

V.b) Aplikace obecných východisek na projednávanou věc

22. Výše vymezené principy nutno aplikovat i na posuzovaný případ, zejména pak na otázku ústavní konformity uloženého trestu propadnutí nemovitosti, přičemž odůvodnění odvolacího soudu, aprobované Nejvyšším soudem, s ohledem na výše uvedené ústavněprávní garance neobstojí.

23. Podle § 70 trestního zákoníku, ve znění účinném do 31. 1. 2019, soud uloží trest propadnutí věci, kterou pachatel získal trestným činem nebo jako odměnu za něj (odst. 1); soud může uložit trest propadnutí věci, které bylo užito ke spáchání trestného činu nebo která byla ke spáchání trestného činu určena [odst. 2 písm. a)], nebo kterou pachatel, byť jen zčásti, nabyl za věc uvedenou v odstavci 1, pokud hodnota věci uvedené v odstavci 1 není ve vztahu k hodnotě nabyté věci zanedbatelná [odst. 2 písm. b)].

24. Ustanovení § 70 upravuje, jaký vztah musí mít věc ke spáchanému trestnému činu, aby mohl být uložen trest spočívající v jejím propadnutí. Jedná se o taxativní vymezení vztahů, které nelze rozšiřovat; jejich výčet dostatečně vyčerpává všechny případy odůvodňující odnětí vlastnického práva k věci (viz obdobně podmínky zabránění věci dle § 101 odst. 1 a 2 trestního zákoníku). Není-li předmětná věc v přesně vymezeném vztahu podle § 70 odst. 1 a 2 trestního zákoníku, nelze vyslovit její propadnutí (srv. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 908.).

25. Trest propadnutí věci je třeba odlišovat od trestu propadnutí majetku podle § 66 trestního zákoníku, neboť oba tresty mají odlišný účel. Trest propadnutí majetku je nejpřísnější majetkovou sankcí a lze jej uložit pouze ve výjimečných případech těch nejzávažnějších trestných činů. Jeho účel je primárně represivní, tj. sankcionovat odsouzeného skrze intenzivní zásah do jeho majetkové sféry (srv. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 383/2016 ze dne 23. 11. 2016). Naproti tomu účelem trestu propadnutí věci je odejmout pachateli věc, která by mohla sloužit k dalšímu páchaní trestných činů, ztížit tomuto pachateli podmínky k další trestné činnosti a případně mu i odejmout prospěch ze spáchaného trestného činu (srv. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 908.). Účel trestu propadnutí věci je tak primárně zábranný, resp. sloužící k odebrání zisků z trestné

činnosti, nikoli represivní, což je třeba reflektovat i při jeho ukládání a odůvodnění ze strany soudu.

26. V posuzovaném případě odvolací soud uložil trest propadnutí věci podle § 70 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku (viz výrok napadeného rozsudku). Užití věci ke spáchání trestného činu dle § 70 odst. 2 písm. a) trestního zákoníku doktrína definuje jako její použití k naplnění skutkové podstaty trestného činu. Pomocí takové věci pachatel zpravidla realizuje jednání, které je obligatorním znakem objektivní stránky trestného činu. Věc musí být významná pro naplnění zákonných znaků trestného činu, musí mít reálný vliv na jeho úspěšné spáchání (srv. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 908.). Odvolací soud se však ve svém odůvodnění zaměřil výhradně na vyšší potenciálních zisků stěžovatele z prodeje zajištěné sušiny, z čehož dovozoval, že stěžovatele je třeba citelně postihnout na majetku. Vztah propadlé nemovitosti k trestné činnosti nijak neodůvodnil, ani neprokázal. Odvolacím soudem jediný uvedený důvod, a to potřeba citelného postihu stěžovatele na majetku, je pak mimoběžný k zákonným předpokladům pro uložení trestu propadnutí věci. Absentující odůvodnění odvolacího soudu co do naplnění předpokladů pro uložení trestu propadnutí věci tak není pouze nedostatečné, ale představuje nepřípustnou svévůli výkonu veřejné moci.

27. Ústavní soud zdůrazňuje, že v posuzované věci primárně neposuzuje proporcionalitu zásahu do vlastnického práva stěžovatele; předmětem přezkumu není přiměřenost postihu stěžovatele na majetku. Podstatou kasačního zásahu Ústavního soudu je skutečnost, že odůvodnění trestu propadnutí nemovitosti nenaplnuje zákonné podmínky pro jeho uložení a mívá se s účelem trestu propadnutí věci, který spočívá buď v odčerpání zisků z trestné činnosti, nebo v zabránění páchaní obdobné trestné činnosti pomocí propadlé věci, nikoli však primárně v represi jednotlivce skrze postih na majetku. K postihu na majetku slouží nalézacím soudem správně uložený peněžitý trest, který obecným soudům dovoluje reflektovat nejen majetkové poměry pachatele (skrze vyšší denní sazby), ale i závažnost spáchaného trestného činu (prostřednictvím počtu denních sazeb). Odvolací soud se však možností uložení peněžitého trestu vůbec nezabýval; neodůvodnil, proč nebylo možné dosáhnout zpřísnění trestu prostřednictvím vyššího trestu peněžitého. Odvolací soud dále nereagoval na tvrzení stěžovatele, že v předmětné nemovitosti žije a že uložení trestu propadnutí nemovitosti přijde o veškeré své osobní zázemí. Odvolací soud skutečnost, že stěžovatel v předmětné nemovitosti žije, nevyvrátil, ani neodůvodnil, proč v posuzovaném případě veřejný zájem na uložení trestu propadnutí nemovitosti převáží stěžovatelův zájem na ochraně soukromého života.

28. Nejvyšší soud pak na popsanou zjevnou protiústavnost odůvodnění rozsudku odvolacího soudu nereagoval a stěžovatelovo dovolání odmítl, čímž porušil stěžovatelovo právo na soudní ochranu zaručené čl. 36 odst. 1 Listiny. Jak uvedl Ústavní soud ve svém stanovisku pléna sp. zn. Pl. ÚS-st. 38/14 ze dne 4. 3. 2014 (ST 38/72 SbNU 599; 40/2014 Sb.) „[z]ávažnými kompetenčními normami jsou i pro Nejvyšší soud čl. 4, 90 a 95 Ústavy zavazující soudní moc k ochraně základních práv. Dovolací řízení se tak nemůže nacházet mimo ústavní rámec ochrany základních práv a pravidel spravedlivého procesu vymezeného Úmluvou a Listinou. Nejvyšší soud je tedy povinen v rámci dovolání posoudit, zda nebyla v předchozích fázích řízení porušena základní práva dovolatele, včetně jeho práva na spravedlivý proces. Každá důvodná námitka porušení ústavních práv je podkladem pro zrušení napadeného rozhodnutí v řízení o dovolání. Nejvyšší soud je v této fázi řízení povinen při posuzování příslušného dovolacího důvodu toto pravidlo uplatňovat bezvýjimečně a nepřenášet tuto odpovědnost na Ústavní soud.“

29. V napadeném usnesení Nejvyšší soud pouze konstatoval splnění zákonných podmínek pro uložení trestu propadnutí věci, aniž by tento závěr blíže odůvodnil. Obdobně jako odvolací soud se zaměřil především na množství zajištěné sušiny a výši potenciálních zisků a závěrem pouze lakonicky konstatoval, že v předmětném domě i na přilehlém pozemku docházelo k pěstování omamné látky, přičemž pořízení nemovitosti dle Nejvyššího soudu jen mírně předcházelo páchaní trestné činnosti. Nejvyšší soud proto dospěl k závěru, že nemovitost byla pořízena s vědomím, že zde bude k protiprávní činnosti docházet. Předně je třeba poznamenat, že Nejvyšší soud dospěl k tomuto závěru, aniž by dané skutečnosti byly předmětem dokazování před nalézacím či odvolacím soudem. Nadto, uvedené jednověté konstatování Nejvyššího soudu nelze považovat za dostatečné odůvodnění; Nejvyšší soud se vůbec nevypořádal s významem předmětné nemovitosti pro naplnění skutkové podstaty sankcionované trestné činnosti. Konstatování Nejvyššího soudu je navíc značně zavádějící. Obdobnou logikou by obecný soud mohl ospravedlnit uložení propadnutí obydlí například v případě, že z něj jednotlivcem prostřednictvím výpočetní techniky páchal trestný čin podvodu, nebezpečného vyhrožování či dalších, s danou nemovitostí zcela nesouvisejících, trestných činů. Nejvyšší soud se dále nevypořádal s ústavními aspekty uloženého trestu, zejména s přiměřeností trestu vzhledem k ochraně soukromého života stěžovatele. Neodůvodnil, proč uložení peněžitého trestu, který do soukromého života jednotlivce zasahuje výrazně méně, nebylo dostačující k naplnění sledovaného cíle. Nejvyšší soud naopak námitku stěžovatele v tomto směru označil za účelovou a pouze arbitrárně konstatoval, že v případě uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody by stěžovatel stejně o předmětnou nemovitost přišel, což Ústavní soud považuje za nepřijatelné.

30. Ústavní soud tedy shrnuje, že obecné soudy v posuzovaném případě rezignovaly na odůvodnění a prokázání naplnění zákonných předpokladů pro uložení trestu propadnutí věci. Předestřené lakonické odůvodnění uloženého trestu – potřeba citelně zasáhnout stěžovatele na majetku s ohledem na výši zisků, kterých mohl, byť tak neučinil, dosáhnout – se míjí s účelem a podstatou trestu propadnutí věci. Došlo tak k porušení stěžovatelova práva na soudní ochranu dle čl. 36 odst. 1 Listiny, přičemž v případě soudu odvolacího naprostá absence odůvodnění uloženého trestu naplňuje znaky v právním státě nepřípustné svévole veřejné moci (čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 2 odst. 3 Ústavy). S ohledem na absenci zákonného základu pro zásah do vlastnického práva tak došlo i k porušení čl. 11 odst. 1 Listiny. Obecné soudy se dále vůbec nevypořádaly s přiměřeností uloženého trestu vzhledem k zásahu do práva na ochranu soukromého života dle čl. 10 odst. 2 Listiny.

VI. Závěr

31. Ze všech shora uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil [§ 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu]. V dalším řízení budou obecné soudy vázány ve smyslu čl. 89 odst. 2 Ústavy právními názory vyslovenými v tomto nálezu.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 10. prosince 2019

Vojtěch Šimíček
předseda senátu